

Conf. univ. dr. Maia PISANIUC
dr. Natalia PALII
ASEM

CORPORA IILE MULTINA IONALE - PROMOTOARELE GLOBALIZ RII -

Abstract:

The globalization phenomenon is lately one of the most debated. Besides of the fact that not all people see it as having the same essence, most of the debates are upon its economic, political and cultural consequences. From this point of view, those who engage themselves in the study of this phenomenon can be divided into two large groups pro and against, taking into account their attitudes toward this process. We can say that the appearance, the development and intensified activity of the Transnational corporations have led to the internationalization of economies, have caused changes in the economies as well as in the governments' behaviors of the recipient countries. Though their activity is economically focused on the developed countries, one can not disregard the impact that they have on the developing countries.

It is commonly accepted that humanity lives in an era when the Transnational corporations took control over a large share of the world economy. Their place is difficult to establish because of a continuous movement and their role and effects on the world economy overcome their numerical significance.

Direct and indirect implications in the powerful economies form obstacles for the growth of the developing economies since they break the implementation of specific macroeconomic policies required by their specific needs. The difficulty to grow for the developing economies lies in their lack of developing structures. To create an infrastructure requires time and constant improvement, but before that - the education of the population.

Firmele multinaționale reprezintă
il dintre cei mai reprezentativi
tori ai progresului economic
itemporan. În același timp ele
zintă în latura cea mai vizibilă a

globalizării. Pentru a vedea prin-
cipalele argumente care confirmă
aceste afirmații am pornit de la
definirea corporațiilor multinaționale,
structura, evidențierea locului pe care

îl ocup multina ionalele în economia mondial și impactul asupra economiei Republica Moldova.

În ultimele decenii, problematica firmelor multina ionale a continuat să fascineze pe mulți economiști, generând numeroase simpozioane și dezbateri, chiar congrese. Printre primele definiții a fost cea dată de R. Vernon, care menționează încă în 1966, că o corporație multinațională reprezintă o firmă mare, de înțeles de filiale în cel puțin aseș țări. Ulterior sub presiunea faptului că au apărut și firme mijlocii cu talie internațională, această cifră a fost redusă la două țări și în cele din urmă la chiar una. Unii autori susțin ideea că CM este o întreprindere de talie mare, care pornind de la o bază națională, și-a implantat mai multe filiale în diferite țări, adoptând o strategie și organizare la scară mondială.

Din definițiile date corporațiilor multinaționale putem deduce principalele trăsături:

- sunt principalii operatori economico-financiar globali;
- câmpul lor de acțiune este piața mondială. În concurență cu piețele regionale;
- au schimbat radical datele referitoare la concurență, competitivitate;
- au modificat structura factorilor de producție a multor țări ca efect al

mișcării capitalului fizic, uman, precum și a tehnologiei.

Astăzi în literatura de specialitate sunt utilizate mai multe criterii de clasificare a întreprinderilor multinaționale, și anume: activele străine și ponderea lor în totalul activelor, vânzările în străinătate și ponderea lor în cifra de afaceri totală. CNUCED bunăoară clasifică multinaționalele după activele lor în străinătate și analizează gradul de transnaționalizare.

Gradul de transnaționalizare poate fi apreciat în funcție de următoarele criterii. În acest sens se recurge la:

numărul de țări în care societatea respectivă își desfășoară activitatea;

- cifra de afaceri a unei societăți multinaționale și fondarea ei în PIB al țării de origine sau de destinație.

Un interes aparte în stabilirea locului și rolului acestor firme în procesul de ansamblu al globalizării îl prezintă urmărirea primelor 100 de corporații multinaționale, ierarhizate în funcție de volumul total al activelor de înțeles în străinătate, examinarea contribuției lor la produsul intern brut mondial.

Cele mai mari FM nu au obligatoriu cel mai înalt grad de internaționalizare. Astfel firmele originare din țările mari ca SUA sau Germania, unde piața domestică este destul de mare, de-localizează doar o

parte a activității lor în străinătate în timp ce firmele provenite din Elveția sau rile de jos devin FM cu un grad înalt de internaționalizare chiar din momentul apariției din cauza pieei interne mici pentru exploatarea economiilor de scară și mărirea dimensiunii.

Mai mult de 50 % din FM sunt concentrate în producerea materialelor electrice, electronice, automobile, industria petrolieră, industria alimentară și bucurii. Analizând indicii de transnaționalizare pe industrii, se poate constata că cel mai înalt indice îl au industria alimentară și bucurii, industria chimică și farmaceutică. Indicii medii îl au industria de automobile, telecomunicațiile: iar cel mai mic indice în ultimii ani este constatat la întreprinderile multinaționale de comerț.

Analizând informația se poate face următoarea concluzie: rile mici din punct de vedere al teritoriului sunt mai active în asimilarea pieelor străine în comparație cu cele mari. În mediu cele mai mari FM își realizează activitatea în 29 țări, printre ele se enumeră întreprinderi ca: Royal, Dutch/Shell Group, Nestle, Unilever, ABB.

O mare parte a STN provin din rile dezvoltate SUA-26, UE-47, Japonia-18, altele - 9, potrivit clasificării jurnalului „L'Expansion”,

în 2001.

În ultimul timp, au început să se afirme și o serie de corporații din rile în curs de dezvoltare și anume Daewoo Corporation Coreea de Sud și Petroleos de Venezuela. Printre rile din care provin corporațiile transnaționale putem menționa Hong Kong, Singapore, China, Chile, Argentina.

Dacă până acum corporațiile transnaționale erau mai ales furnizori de resurse ca capital, management, tehnologie pentru filiale atunci, astăzi au început să devină „orchestratori” ai producției internaționale. Corporațiile transnaționale de astăzi nu mai au nevoie de resurse, ci de resurse „specifice”: un anumit tip de capacități manageriale (aparținând unei culturi sau alteia), resurse informaționale și tehnologice.

Astăzi STN sunt în permanentă extindere și unul din factorii care contribuie la această creștere continuă este de politicile de liberalizare adoptate de rile gazd care le permit STN să adâncească specializarea și să localizeze producerea în diferite țări. În rezultat, în perioada 1991 -2000 în regiunile naționale referitoare la Investiții Străine Directe (ISD) au fost efectuate 1185 de modificări, dintre care 1121 (95%) au fost orientate spre crearea unui climat mai favorabil ISD. Iar numai în anul 2000

- 69 de ri au introdus 150 de schimb ri în regimul de reglementare a ISD dintre care 147 (98%) au fost destinate cre rii condi iilor mai favorabile investitorilor str ini.

Astfel putem afirma c contribu ia investi iilor str ine directe la cre terea economic a rilor în dezvoltare deriv din rolul întreprinderilor multina ionale în economia mondial i din evolu iile care prefigureaz schimb ri rapide în lume precum schimbarea rapid a tehnologiilor, globalizarea produc iei, procesele de integrare .a.

Tendin a spre o continu extindere a rela iilor economice i de interdependen între ri dup cum am v zut s-a manifestat dup al doilea r zboi mondial, iar un rol important aici au jucat i continu s joace companiile interna ionale în cadrul c rora se realizeaz o parte important a fluxului de resurse. Puterea i influen ele STN se datoreaz de inerii controlului asupra importantelor sfere strategice ca: finan e, for de munc , tehnologic, furnizarea resurselor i componentelor, servicii etc. Concentrarea capacit ilor profesionale, experien a, cuno tin ele tehnico- tiin ifice i organizarea mondial a activit ilor permit acestor companii s - i amplaseze optimal unit i de aprovizionare, de producere i comercializare în lume. Gra ie acestei structuri

transna ionale STN pot ob ine beneficii i avantaje ca rezultat al diferen elor care exist pe diferite pie e interna ionale, diferen e în ceea ce prive te climatul de afaceri, politica economic , m rimea impozitelor i taxelor vamale, rata infla iei, nivelul salariilor, standardele tehnice, nivelul cererii etc. Folosind sistemele actuale de planificare i comunica iile informa ionale, unele din ele au putut elabora i r spândi asupra rilor i regiunilor strategii concurnc iale destul de efective. Datorit acestui fapt cât i altor rela ii. STN au influen e directe asupra rela iilor interstatale.

Expansiunea STN s-a datorat urm torilor factori:

- accesul la regiuni noi ca urmare a destr m rii uniunii sovietice i reorient rii statelor ex- socialiste spre economia de pia .
- s-a intensificat globalizarea sectorului financiar i integrarea pie elor financiare. Au ap rut marile conglomerate financiare transna ionale. iar fluxurile financiare globale au devenit un factor important în rela iile economice interna ionale.
- procesele de privatizare i comercializare au dat acces la noi pie e i ramuri, care anterior erau inaccesibile sau accesul era limitat.
- s-a intensificat concuren a, iar factorii cei mai importan i au fost extinderea revolu iei tehnologice;

convergen a posibilit ilor tehnologice în multe ramuri ale producerii, care au facilitat apari ia produselor cu calit i mai înalte: fuziunile interna ionale, alian e strategice care au accentuat i extins repartizarea teritorial a concuren ei. Ca rezultat pe pia au ap rut noi concuren i.

- a crescut importan a proceselor de integrare regional i zonelor de cooperare care au generat efecte multilaterale asupra plasamentelor directe de capitaluri. Unul din exemplele cele mai ilustrative este adâncirea integr rii europene i constituirea unei pie e unice.

- în toat lumea s-au r spândit actualele realiz ri tehnice i tehnologii noi de aplicare care au produs unele schimb ri structurale i au oferit posibilit i noi pentru antreprenoriat (în special revolu ia informa ional).

- pie ele i economiile na ionale au devenit mai interdependente. Dar în acela i timp cre te diferen e tehnologice , diferen a între nivelul veniturilor i inegalit ile între ri, regiuni etc.

Conform datelor ONU despre STN, extinderea lor pe parcursul anilor a devenit sim toare c ci dac în mijlocul anilor '90 existau 44 508 astfel de structuri care controlau peste 276 mii de filiale, atunci în anul 2000 aceasta reprezint 60 000

întreprinderi multina ionale care posed mai mult de 800 000 filiale în str in tate, iar în anul 2001. conform estim rilor recente ale UNCTAD ast zi exist aproximativ 65 000 de corpora ii transna ionale cu aproxima tiv 850 000 de afilia i str ini pe întregul glob. Num rul întreprinderilor multina ionale a crescut pe parcursul ultimilor 30 ani de 9 ori (1970-7000. 1976- 11000 i 1990-24 000) iar în anul 2001 în raport cu 1999 num rul filialelor str ine a crescut cu 60% în timp ce num rul întreprin derilor multina ionale-numai cu 5 %.

Impactul economic al activit ii STN poate fi m surat în diverse moduri. În acest fel, în anul 2001, afilia ii str ini însumau 54 milioane de angaja i. în compara ie cu cele 24 de milioane din 1990; vânz rile lor de aproximativ 19 000 miliarde dolari SUA au fost de doua ori mai mari decât exporturile lumii în anul 2001, în compara ie cu anul 1990 când vânz rile si exporturile au fost aproximativ egale; stocul pentru investi iile str ine directe a crescut de la 1 700 miliarde dolari SUA la 6 600 miliarde dolari SUA în aceea i perioad . Afilia ii str ini reprezint acum a zecea parte din PIB-ul mondial si a treia parte din exporturile mondiale. Mai mult decât atât, dac s-ar lua în considerare valoarea activit ilor corpora iilor transna ionale din întreaga lume asociate cu

relațiile non-capital propriu (de exemplu subcontractări internaționale, licențe, producători pe bază de contract). atunci corporațiile transnaționale ar deține o parte și mai mare în aceste agregate mondiale. Fuziunile și achizițiile au afectat, de asemenea, compoziția industrială, având ca rezultat o creștere a numărului de companii de telecomunicații și media înregistrate la bursă. Toate acestea, bineînțeles, reprezintă doar o fotografie la minut a situației chiar înainte de încetinirea economică globală.

Nu putem nega faptul că companiile transnaționale joacă un rol important în dezvoltarea economiei naționale, ele fiind principalele surse generatoare de investiții străine. Astfel, cele mai însemnate investiții din rile în tranziție au fost făcute de niște corporații internaționale de prim mărime cum ar fi: General Electric și Philip Morris (S.U.A.), Volkswagen și Deutche Telecom (Germania), Shell (Marea Britanie), Renault (Franța), Fiat (Italia) etc.

Bun doar în anii 1993-1996 un ir de corporații transnaționale, ca Phillip Morris, Philips, Renault și Thompson au manifestat un mare interes față de economia Moldovei, care din motive încă necunoscute nu și-au aplicat planurile în practică.

Astfel, putem constata că după un timp de mai mulți ani CTN au încetat

să mai încerce să investească în economia Moldovei, principalii investitori ai republicii rămânând să fie întreprinderile de talie medie sau chiar foarte mici. Printre cele mai însemnate investiții de capital străine pot fi nominalizate cele făcute de către compania franceză "Lafarge", care a cumpărat pachetul de control al acțiunilor (52%) al societății pe acțiuni "Ciment din Rezina cu o sumă de 200 mii USD. Suma totală a investițiilor va constitui 12,7 mln. USD. în 1999 rămânând să investească 2.9 mln. USD. în 2000 - 7,3 mln. USD, în 2001 - 1,4 mln., în 2002 - 0,8 mln. USD, în 2003 - 300 mii USD. "Lafarge" și-a asumat de asemenea și responsabilitatea de a achita datoriile enorme ale S.A. "Ciment" care constituie 37 mln. USD. în afară de aceasta, întreprinderea franceză își asumă obligația să nu concedieze personalul timp de 18 luni și să achite toate datoriile cu privire la salarii.

Compania germană "Klaus Stelman" a cumpărat 65% din acțiunile cunoscutei întreprinderi de confecții "B Iceanca" doar cu 1,75 milioane mrci germane, urmând ca pe parcursul a patru ani să mai investească încă 2 mln. DM pentru a moderniza întreprinderea, care, de altfel, producea mrfuri destul de competitive pe piața germană și până la privatizare.

O alt întreprindere germană „Kuliconi”, a cumpărat 58% din acțiunile celui mai mare producător de covorașe din Moldova „Floare Carpet” cu un milion de dolari, urmând să achite în același timp și datoriile întreprinderii care constituiau circa 0,5 mln. USD.

Firma italiană „Scrgio Tachini” a investit un milion de dolari în întreprinderea de tricotate „Steaua”.

În mai 1998 a fost deschis oficial primul restaurant „McDonald's” la Chișinău, care funcționează pe bază de franchiză. La momentul deschiderii investițiile companiei „McDonald's” constituiau deja 2 mln. USD. În Moldova vor fi constituite 12 restaurante „McDonald's”, 7 din care la Chișinău. Volumul total al investițiilor se estimează la 15 mln. USD.

Una din vestitele corporații pe piața Moldovei este renumita companie „Coca Cola”. Această companie are doar întreprinderi de îmbuteliere. Este foarte convingătoare campania publicitară a acesteia pentru promovarea produselor sale, și anume - prin intermediul Karaoke Show, introducerea în sfera comercială a aparatelor și utilajelor aparținând corporației. În ceea ce privește sortimentul produselor comercializate pe piața Moldovei, el diferă de gama produselor comercializate în altele țări.

La 28 octombrie 1998 a avut loc deschiderea comercială a sistemului GSM (Global System for Mobile Communication) de către compania „Voxtel”. Acest proiect a fost rezultatul eforturilor investiționale ale CTN „France Telecom” care deține 51% din acțiunile „Voxtel” și ale partenerilor săi din Republica Moldova. Volumul total al investițiilor pentru crearea rețelei GSM în Moldova constituie 65 mln. USD.

Una dintre cele mai importante investiții în economia Republicii Moldova va fi efectuată de către companiile franceze „Alstom” și „SIIF Energies”, care au obținut permisiunea Guvernului Moldovei pentru construcția unei centrale termoelectrice în suburbia orașului Chișinău, satul Budești. Volumul total al investiției pentru construcția centralei și crearea infrastructurii este de 250-300 mln. USD. Compania „SIIF Energie” a deschis deja reprezentanța sa la Chișinău și va efectua în viitorul apropiat investiții în valoare de 85 mln. USD. Noua centrală electrică va asigura mai mult de jumătate din necesitățile orașului Chișinău în energia electrică la prețuri inferioare celor la care Moldova importă energie electrică din România și Ucraina.

Gazul necesar bunei funcționări a centralei va fi livrat de către compania „Gazprom” în conformitate

cu un acord între ea și CTN "Gaz de France". În consecință, livrările de gaz nu vor fi influențate de relațiile Republicii Moldova cu Federația Rusă și centrala nu va avea probleme în funcționare.

Rolul companiilor transnaționale ca principalii generatori de ISD este în eles diferit de diferite țări care promovează diferite politici economice.

Pentru țările gazd de mici dimensiuni sau mai puțin dezvoltate se pune problema capacității de negociere cu corporațiile transnaționale care de în evident o puternică poziție de monopol. În situația în care corporația transnațională își majorează activele de capital fix investite în țara respectivă, guvernul țării gazd poate mări impozitele și obține o cotă-parte sporită din profiturile de monopol. Cu toate acestea, este evident că trebuie pus în echilibru în condițiile în care impozitele și controlul guvernamental din țara gazd poate reduce profitabilitatea investițiilor și poate conduce la o retragere a corporațiilor transnaționale.

Guvernele unor țări nu numai că limitează, dar și interzic cu totul investițiile străine de capital în unele ramuri cum ar fi extragerea și mintelul natural, domeniul bancar, editarea ziarelor, producerea buturilor și coritoare.

În prezent în economia Republicii Moldova numai o parte din ISD sunt destinate producerii bunurilor care ulterior vor fi comercializate în Rusia și Ucraina.

Cele mai mari investiții s-au îndreptat în industria de fabricare a produselor alimentare - a vinurilor în primul rând. În țemei, la agricultură și industria agro-alimentară investițiile străine se limitează în sfera productivă. Pentru capitalul străin mai productiv s-a dovedit a fi sfera neproductivă, și anume activitatea financiară (în consecință, băncile noastre sunt în prezent dominate de capitalul străin); comerțul cu serviciile, hotelurile și restaurantele.

Întreprinderile cu capital străin n-au redus nivelul omajului, numărul de lucrători ocupați în aceste întreprinderi fiind destul de redus. Aceste întreprinderi n-au contribuit nici la sporirea nivelului de trai - salariile la aceste firme fiind doar cu 60-70% mai mari decât la întreprinderile autohtone. Putem deci concluziona că până în prezent CTN sunt ca principalii generatori de investiții străine directe, dar care nu au constituit un factor important al integrării Republicii Moldova în economia mondială.

După toate probabilitățile, relațiile economice externe ale Republicii Moldova, printre care și fluxurile de ISD, sunt puțin eficiente

sau chiar aduc mari prejudeci economiei nationale.

Pentru ameliorarea situatiei respective ar fi necesar de elaborat un cadru legislativ si un mecanism eficient de combatere a economiei tenebre, m suri f r de care reformele vor continua s se fac în folosul unui numar limitat de persoane. Stimularea atragerii investitiilor de capital trebuie orientat în dezvoltarea domeniilor prioritare ale economiei nationale prin crearea unui sistem de privilegii fiscale si creditare. Atragerea investitiilor str ine ar reduce numarul datoriilor investitiionale, care ne bag în datorii si care s-au dovedit a fi pu in eficiente.

Alt problem major si de impor-tan strategic , este educarea generatiei noi. pentru ca Republica Moldova sa nu fie atragatoare de c tre STN numai din cauza fortei de munca ieftine si pieei de desfacere, ci si prin potentialul sau uman.

Bibliografie:

1. Andreff, W. Les multinationales globales: Reperes. - Edition La Decouverte, 1996.-p. 35-55
1. Bama C. *Manifestarea argumentelor contra globalizarii*, Tribuna Economic , nr 35.2001
2. Bari Ioan, Marin Dinu, *Globalizarea si problemele globale*, £<7. Economic , Bucure ti 2001
3. Bauman Zygmund, *Globalizarea si efectele ei sociale*, ed Economica. Bucurci 2001
4. Caves, Richard E. *Multinational enterprise and economic analysis*. -Cambridge: Ed. University Press, 1982- p. 130-150
5. Caves, Richard E.. *International corporations: The industrial economies of foreign investment*, 1971 -p. 15-17
6. Popescu Maria, *Globalizarea z dezvoltarea trivalent* . Ed. Economic . Bucure ti 2001
7. Postelnicii Gh, Postelnicii C., *Globalizarea economiei*, Ed. Economic . Bucure ti 2001
8. Gribincea A. Rolul CTN în procesul globalizarii.

Referent tiin ific: dr. hab., prof. univ. Andrei Cojuhari